

Dular

// Domen Stanič

Nekega septembrskega popoldneva sem se potepal po Vremščici. Vedel sem namreč, da so tu pred leti opazovali pri nas skrivnostno in redko ptico – dularja (*Charadrius morinellus*), ki je bil na ta jesenski dan pravzaprav moj cilj opazovanja! Presenečeno sem obstal, ko sem proti večeru zaslišal oglašanje, podobno pobežnikovemu. Pogledal sem v zrak in zagledal dve ptici, ki sta po obliki in letu spominjali na prosenko. Na srečo sta pristali na vrhu manjšega grebena v neposredni bližini in se skrili v nizki travi. Izrazita nadočesna proga in rjavo-peščena obarvanost sta bili dokaz, da zares opazujem dularja na jesenski selitvi! Od tistega dne se vsako leto na isti dan vračam na Vremščico v upanju, da se bom še kdaj srečal s to zanimivo in redko ptico.

Čeprav prištevamo dularja v red pobežnikov (Charadriiformes) oz. v družino deževnikov (Charadriidae), ga bomo redkeje srečali v bližini vode. V gnezditvenem obdobju poseljuje arktično tundro, resave in druge oblike goličav, predvsem na višjih nadmorskih višinah. Njegova značilna gnezdišča so hriboviti predeli s sploščenimi planotami, na katerih je zelo malo vegetacije oz. se ta večinoma pojavlja zgolj v obliki nizkih trav, mahov in lišajev. Za vrsto je značilna spolna dvočlnost, pri čemer imata samec in samica različno obarvano perje. Zanimivo je, da je samica precej barvitejša od samca. Tako »zamenjana« spolna dvočlnost ni ravno pogosta v ptičjem svetu, jo pa zasledimo tudi pri nekaterih drugih pobežnikih, denimo pri liskonožcih (*Phalaropus* sp.) in slokarju (*Rostratula benghalensis*).

Gnezdilec borealnega pasu

Vrsta je razširjena od Škotske, Skandinavije in severne Rusije vse do skrajne severovzhodne Sibirije. Poseljuje torej dokaj široko območje, ki je približno enako borealnemu pasu. Manjše, izolirane populacije dobimo še v primernih življenjskih prostorih Alp, Apeninov, Pirenejev, Karpatov in Kavkaza. Znani so tudi primeri gnezdenja na izsušenih nizozemskih polderjih, torej osušenih območjih, ki ležijo nekaj metrov pod morsko gladino.

Dular zimo preživi v polpuščavah severne Afrike in Sredozemlja vse do Irana. Raziskave s pomočjo obročkanja so pokazale, da na omenjenem območju prezimuje celotna evrazijska populacija. Za vrsto je zato značilno izrazito mešanje različnih populacij, kar pripomore k temu, da pri dularju ne poznamo jasno ločenih podvrst.

3

Neplašna ptica

Dularja lahko zagotovo prištevamo med eno najbolj neplašnih ptic. O tem sem se tudi osebno prepričal na Vremščici. Ptici sta namreč dovolili, da sem se jima približal na manj kot tri metre. Tudi latinsko ime vrste »morinellus« v prevodu pomeni »mali neumnež«. To poimenovanje so prvi ornitologi uporabili z namenom, da bi označili njegovo neplašno in naivno vedenje. Danes, ob boljšem poznavanju vrste, lahko to neplašnost pripisujemo posebni obrambni strategiji, ki je značilna za nekatere pobrežnike. Na gnezdiščih vrste, kjer je pokrajina enolična, je večkrat najboljša oblika obrambe prikrivanje. Peščeno-rjave in grahaste barve zgornjega dela telesa osebkov se zelo dobro zlijejo z okolico. Če je ptica nepremična, denimo pri valjenju v gnezdu, postane tako rekoč neopazna. Če jo po naključju kdo vendarle opazi, se najraje umakne s kratkim tekom ali, redkeje, z letom.

Zanimive gnezditvene strategije

Ena dularjevih značilnosti je gotovo posebna oblika gnezdenja, pri kateri igrata spola zamenjano vlogo. Na rastiščih se barvitejša samice potegujejo za partnerja. Z ostrimi boji in svatovskimi leti si skušajo prilastiti samca z najkvalitetnejšim območjem. Po parjenju samica leže jajca, nato vsa starševska opravila prepusti samcu.

Samice so poliandrične, kar pomeni, da se v eni gnezditveni sezoni pariyo z več samci. Zaradi iskanja novega partnerja se lahko celo odselijo na gnezdišča drugih populacij. Zabeležili so na primer premike med škotskimi in norveškimi populacijami v času gnezditvenega obdobja. Samica lahko v eni sezoni leže do 20 jajc z največ petimi samci. Tak način razmnoževanja omogoča večjo produktivnost v kratki gnezditveni sezoni, ki je značilna za območja borealnega pasu. Poleg tega

se z zapuščanjem gnezdišč s strani samic sprosti življenjski prostor, v katerem ostane na voljo dovolj hrane mladičem in osebkom, ki tam ostanejo.

Selitev in pojavljanje v Sloveniji

Selitev dularja na prezimovališča poteka skoraj neprekinjeno, osebkovi se ustavijo le na določenih tradicionalnih postajališčih, ki spominjajo na gnezditveni življenjski prostor. To so odprte in ravninske travnate površine v hribovitem in gorskem svetu. Redkeje so taka »počivališča« tudi v nižinah na obdelanih in neobdelanih površinah. Na selitvi se ptice združijo v manjše skupine do 20 osebkov. Vsako leto se večinoma vračajo na iste tradicionalne postojanke, kjer jih je mogoče tudi opazovati. V avstrijskih in italijanskih Alpah se to dogaja na nekaterih travnatih planotah nad 2000 metri nadmorske višine. V Sloveniji je dularja precej težko opazovati, saj nima rednih in dobro obiskanih postajališč. Največ možnosti srečanja s to vrsto imamo na odprtih kraških planotah, kot so Nanos, Vremščica, Slavnik, Golič, ali pa v Alpah (recimo Matajur in Peca). Pri tem je precej pomemben čas opazovanja, saj se jih največ seli čez Slovenijo med koncem avgusta in septembrom ter v maju. Osebkovi se jeseni dalj časa ustavijo na počivališčih in so zato največje možnosti srečanja s to vrsto prav v teh obdobjih. Spomladanska selitev iz prezimovališč proti severni Evropi poteka hitreje kot jesenska in je zato tudi manj opazna.

Opazovanje dularja je v naših krajih precej redek dogodek. Prav to pa naredi vrsto zanimivo in skrivnostno. Če se bomo z vztrajnostjo in doslednostjo odpravljali v hribe v pravem času, bomo morda le nagrajeni. Velikokrat pa bo igrala glavno vlogo tudi sreča. V vsakem primeru nam bo pogled na tega nenavadnega pobrežnika izjemno polepšal dan. •

1: Za dularja (*Charadrius morinellus*) je značilna spolna dvočelnost. Samec (na sliki) je manj kontrastno obarvan in manjši od samice. »Zamenjana« spolna dvočelnost ni ravno pogosta v ptičjem svetu. foto: Milan Cerar

2: Največ možnosti srečanja s to vrsto imamo na odprtih kraških planotah, kot so Nanos, Vremščica (na sliki), Slavnik, Golič, ali pa v Alpah. foto: Domen Stanič

3: Mladostna ptica foto: Igor Maiorano